

‘Het geld is op!’

De financiële putten
van België

Alain Mouton

'HET GELD IS OP!'

De financiële putten van België

© 2017 – Alain Mouton & Uitgeverij Vrijdag
Jodenstraat 16, 2000 Antwerpen
www.uitgeverijvrijdag.be

Omslagontwerp: Gert Dooreman
Vormgeving binnenwerk: TheSwitch, Antwerpen

NUR 688
ISBN 978 94 6001 618 9
D/2017/11.676/359
e-boek
ISBN 978 94 6001 619 6

Niets van deze uitgave mag door middel van elektronische of andere middelen, met inbegrip van automatische informatiesystemen, worden gereproduceerd en/of openbaar gemaakt zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

‘Kennis van de geschiedenis helpt je om hijgerigheid te vermijden’ (Bruno De Wever, *De Morgen*, 4 juni 2016)

‘We willen de Belgische koe nog tien jaar melken en het karkas mag je houden. Dat is de prijs van de vrijheid.’
(Laurette Onkelinx (PS) aan Bart De Wever (N-VA) tijdens de mislukte regeringsonderhandelingen in 2010)

‘Niets is zo verleidelijk voor politici als de illusie creëren dat er geen grenzen zijn aan de cadeaupolitiek van de overheid. Maar ooit moet de rekening worden betaald.’
(Ivan Van de Cloot)

‘Een optimist is een onverantwoordelijk iemand.’
(Joachim Fest)

‘Ik verkeerde in de illusie dat het saneren van de overheidsfinanciën relatief gemakkelijk zou zijn. Dat bleek een misrekening.’ (Jean-Luc Dehaene)

Inhoud

Inleiding	9
Hoofdstuk 1 De waarschuwing van een boze Duitser	21
Hoofdstuk 2 Martens V, een regering die nooit meer terugkomt	29
Hoofdstuk 3 De spaarpot van Jean-Luc Dehaene	37
Hoofdstuk 4 'Held' Frank Vandenbroucke slaat een gat in de sociale zekerheid	51
Hoofdstuk 5 Hoe Johan Vande Lanotte pensioenfondsen aanboorde die er niet waren	61
Hoofdstuk 6 Guy Verhofstadt en het getoverde begrotingsevenwicht	79
Hoofdstuk 7 De roestige vastheid van Yves Leterme en Herman Van Rompuy	91

Hoofdstuk 8	
Elio Di Rupo en belastingkampioen België	109
Hoofdstuk 9	
De lichtpaarse trekken van Charles Michel	123
Hoofdstuk 10	
Hugo Schiltz en de financiële bom onder België	151
Besluit	177
Lijst met afkortingen	195
Literatuurlijst	197

Inleiding

‘Het geld is er gewoon niet. Het geld is op. De federale regering heeft nauwelijks geld voor een belastingverlaging en koopkrachtmaatregelen. En de staats hervorming zal deze keer ook niet veel mogen kosten.’ We schrijven januari 2008. Na een maandenlange regeringsformatie leidt Guy Verhofstadt (Open Vld) een federale interimregering van liberalen, de Franstalige socialisten en de christendemocraten. Hij was begin 2008 duidelijk: een voluntaristisch economisch beleid moet niet verwacht worden. ‘Het geld is op.’

Verhofstadt wist waarover hij sprak. Hij heeft er zelf voor gezorgd dat het geld op is. In 1999 telde België een primair saldo, ontvangsten min uitgaven zonder rentelasten, van 6 procent van het bruto nationaal product. In 2004 bleef daar amper 1 procent van over. In de regering-Verhofstadt II met Johan Vande Lanotte als minister van Begroting werd gekozen voor een cadeaupolitiek, met sociale uitgaven die door het dak gingen. Belastingverlagingen dienden vooral een electoraal belang. Uiteindelijk verdween zo’n 25 miljard euro door de gootsteen. Een hallucinante evolutie, zeker als we weten dat de regering in die periode kon rekenen op dalende rentelasten. Er kwam dus geld vrij om overschotten te boeken, maar ook die rentebonus werd uitgegeven. De relatief sterke economische groei (2 procent en meer op jaarbasis) en daaruit voortvloeiende jobcreatie was een garantie op extra inkomsten uit belastingen.

Om de communautaire vrede te bewaren en de socialisten in zijn regering tegemoet te komen, onderhandelde de eerste federale regering-Verhofstadt (1999-2003) in de periode 2000-2001 de vijfde staats hervorming, die neerkwam op een overheveling van veel geld aan het armlastige onderwijs van de Franse Gemeenschap.

Een aantal maanden na de uitspraak van Verhofstadt barstte de financiële crisis los die in 2008-2009 uitmondde in de Grote Recessie. Net als in andere landen gingen de Belgische overheidsrekeningen kopje onder. Die erfenis draagt België anno 2017 nog altijd mee. De overheidsuitgaven zijn tussen 2007 en 2017 met meer dan 60 miljard euro gestegen, waarvan 36 miljard euro door sociale uitkeringen, en dat ondanks lagere rentelasten. De regering-Michel die in oktober 2014 aantrad, hoopte orde op zaken te stellen, maar heeft haar begrotingsdoelstellingen halverwege haar legislatuur al met 10 miljard euro naar beneden bijgesteld. Bovendien stelde de regering het indienen van een begroting in evenwicht uit van 2018 naar 2019. De vooruitzichten van de Nationale Bank van België (NBB) die in de zomer van 2017 werden gepubliceerd, laten zien dat dit budgettaire evenwicht er ook in 2019 niet komt. In juli werd dit door de regering bevestigd. Het financieringstekort van alle overheden (federaal, regionaal en lokaal) in België zou constant rond de 2 procent schommelen. Een begroting waar de uitgaven en de ontvangsten elkaar in evenwicht houden: het blijkt voor de Belgische politici een onmogelijke opdracht.

Het zorgt voor ergernis bij de bevolking. 'Elke keer horen we van onze dames en heren politici hetzelfde verhaal. Elke keer wordt gezegd: we moeten saneren of besparen om onze economie en de begroting op orde te krijgen. Ik heb de voorbije jaren nooit anders geweten. Wanneer zal dat veranderen?'

Het zijn uitspraken die ik vaak hoor wanneer tijdens een babbel met vrienden de Belgische economie in het algemeen

of de overheidsfinanciën in het bijzonder ter sprake komen. De vragen zijn terecht. Waarom slaagt de staat er niet in om zijn rekeningen op orde te krijgen? Tenslotte moet een huisgezin er ook voor zorgen dat er aan het einde van de maand een evenwicht is tussen ontvangsten en uitgaven. Anders stevent het af op een persoonlijk faillissement. Met de zogenaamde staats-huishouding is het niet anders.

Politici hebben vaak de neiging gehad om bij de sanering van begrotingen via belastingen en besparingen te wijzen naar 'Europa'. Het is 'Europa' dat ons dwingt om te besparen, zeggen ze dan. Dat is maar ten dele waar. Het klopt dat de nationale regeringen hun begrotingsbeleid al enige tijd niet meer zelf kunnen sturen. Dat is het gevolg van het feit dat België geen economisch en monetair eiland is. België is een van de lidstaten van de eurozone en een muntunie kan maar goed functioneren als er een aantal voorwaarden vervuld zijn. Eén ervan is dat er voldoende begrotingsdiscipline aan de dag moet worden gelegd. Want als er te grote budgettaire verschillen zijn tussen lidstaten leidt dat tot onevenwichten. Een muntunie wordt dan een transferunie waarbij landen met de nodige budgettaire discipline landen die de begrotingsteugels vieren uit de financiële nood moeten helpen. Het drama rond de bijna-uitstap van Griekenland uit de eurozone is daar een schoolvoorbeeld van.

Sinds de Griekse crisis is de verleiding bij politici nog groter geworden om te wijzen naar de Europese Commissie wanneer er zich een nieuwe besparingsronde aandient. Dat is een gemakkelijksoplossing die vooral om politiek-electorale redenen wordt aangewend. België heeft echter geen Europese schoonmoeder nodig om te weten dat de rekening van de staatskas het best zou kloppen. Economen wijzen met de regelmaat van een klok naar de nefaste gevolgen van overheidsfinanciën die in het rood duiken.

De boodschap van de meeste economen? Deficitaire begrotingen of begrotingen met een tekort leiden tot zeer negatieve macro-economische gevolgen. Ze zijn dus bedreigend voor de welvaart van de burgers. Wanneer een regering aanhoudend begrotingstekorten boekt, is de verleiding groot om die gaten te vullen met extra belastingen. Daarmee onttrekt de overheid geld aan de privé-economie. Geld dat anders geïnvesteerd zou worden of de consumptie zou ondersteunen, en dus voor banengroei zou zorgen. Hoge overheidsuitgaven hebben echter een verdringingseffect in de privé-economie en drukken zo de economische groei.

Burgers anticiperen daarop of passen hun gedrag aan. In landen met een hoge overheidsschuld en/of een aanzienlijk begrotingstekort – België is er één van – zullen mensen meer geneigd zijn om te sparen. Hun redenering: de regering zal nog regelmatig de belastingen moeten verhogen om de begroting op orde te krijgen. Dat zal mijn koopkracht aantasten. Ik doe er dus goed aan wat meer te sparen en minder te consumeren. Ook al brengt dat spaargeld nog amper iets op. Koenraad Dejonckheere, topman van de Vlaamse investeringsmaatschappij GIMV, noemt het geld op het spaarboekje een illusie. ‘Door de inflatie zal het over dertig, veertig jaar geen koopkracht meer hebben,’ zegt hij begin januari 2017 in een interview met het financieel-economisch weekblad *Trends*.

Die neiging tot sparen wordt versterkt door twijfel over de vergrijzingsgolf die nu op ons afkomt. Een almaar groter deel van de overheidsmiddelen moet worden aangewend om de kosten van de vergrijzing te betalen, zowel op het vlak van pensioenen als in de gezondheidszorg. Meer en meer Belgen stellen zich de vraag of die pensioenen op termijn nog betaalbaar zijn. Of ze later nog wel op een pensioen zullen kunnen rekenen. Immers, om de kosten van de vergrijzing op te vangen moet een regering budgettaire buffers aanleggen. Ze moet, om het in

vaktermen te zeggen, overschotten boeken op het primair saldo. Dat saldo moet eigenlijk positief zijn – en geen klein beetje – om de wettelijke pensioenen op termijn te financieren.

Jan Modaal is zich daarvan bewust en anticipeert daarop. Dat er in België meer dan 270 miljard euro op spaarboekjes staat, is dan ook geen toeval. De overheidsfinanciën hebben dus een verregaande invloed op de economie in het algemeen en op het inkomen en bestedingspatroon van de burger in het bijzonder.

Opvallend genoeg is er over het belangrijke thema van de overheidsfinanciën de voorbije jaren amper iets gepubliceerd. Niet sexy genoeg misschien? De voorbeelden zijn op de vingers van één hand te tellen, en het gaat dan vaak over werken die zich op een gespecialiseerd publiek richten. Een eerste voorbeeld is *The Return of the Deficit. Public Finance in Belgium over 2000-2010* (Universitaire Pers Leuven, 2012) onder leiding van de econoom Etienne de Callataÿ. Het boek verzamelt bijdragen van verschillende economen maar richt zich eigenlijk enkel op een gespecialiseerd publiek. Boeken die het bredere publiek aanspreken, halen trouwens ook nooit de top van de bestsellerlijsten. Nochtans blijven ze het lezen waard.

In 1993 verscheen *Het bankroet van België* (Roularta Books) van journalist André Lammens. De focus lag in die periode op de hoge staatsschuld en Lammens legt uit hoe het zover is kunnen komen dat België op een bepaald moment een overheidschuld van 10 miljard oude Belgische franken of 250 miljoen euro torste.

In 1996 kwam toenmalig *De Standaard*-journalist Jan Bohets met *De losbandige jaren* (Lannoo) op de proppen. Het was de periode dat de Belgische regeringen zich onder leiding van Jean-Luc Dehaene dubbel plooiden om België te doen slagen voor het Europese examen. Als België zijn begrotingstekort kon terugdringen en de staatsschuld voldoende zou doen dalen,

mocht het land toetreden tot de Europese muntunie met één munt, de euro. Dat lukte pas door zware besparingen en het invoeren van extra belastingen. Jan Bohets legt uit waarom dit zo'n moeilijke opdracht was. Tussen 1945 en 1995 verviervoude de reële koopkracht. Ondanks die stijgende welvaart en inkomens na de Tweede Wereldoorlog werd er vanaf de jaren zeventig een gigantische staatsschuld opgebouwd die zwaar woog op de economie. De oorzaak? De impact van de oliecrisis na 1973, de beperkte aandacht voor de staatsfinanciën door aanhoudend communautair gekibbel, maar ook een totaal onverantwoordelijk beleid waarbij verlieslatende industriële sectoren miljarden aan staatssteun kregen. Het boek van Bohets kreeg applaus en was een waarschuwing voor de politici om meer verantwoordelijkheid aan de dag te leggen in het beheer van de staatsfinanciën.

Blijkbaar hebben ze hun lessen niet geleerd. In een recent werk van econoom Erik Buyst en cultuurfilosoof Kristof Smeyers (*Het gestolde land*, Polis, 2016) wordt uitgelegd dat economische hervormingen in België zeer traag verlopen. België was een land met een rijke bevolking maar de staat zelf was armlastig. Systemen als het automatisch indexeren van de lonen, uitkeringen en andere overheidsuitgaven – het aanpassen van de lonen aan de gestegen levensduurte – deden de overheidsfinanciën hier sneller ontsporen dan in het buitenland. Slechts met grote druk van buitenaf worden die staatsfinanciën gesaneerd.

De evolutie van de publieke financiën van de voorbije 45 jaar is dan ook niet fraai. Sinds 1972 zijn er slechts vier jaren geweest dat er een begroting in evenwicht werd neergelegd: in 2001, 2002, 2006 en 2007. Alle andere jaren lagen de overheidsuitgaven hoger dan de overheidsinkomsten.

Meteen kan ook de vraag gesteld worden of er hier geen sprake is van schuldig verzuim. Nochtans: er werden in het ver-

leden saneringen van de openbare financiën doorgevoerd. De Nationale Bank van België heeft het in een studie over drie periodes sinds de tweede oliecrisis van 1979-1980 waarbij de publieke financiën structureel verbeterd werden.

De eerste periode start in 1982 en eindigt in 1987 (onder de rooms-blauwe regeringen-Martens) en ziet het begrotingssaldo op een structurele manier met 5,4 procent van het bbp (wat we met z'n allen in de loop van een jaar produceren) verbeterd. De sanering was nodig omdat de begroting een nooit gezien tekort van 16,1 procent van het bbp optekende.

De tweede consolidatieperiode volgde in de jaren negentig van vorige eeuw, tussen 1993 en 1998 (het Dehaene-tijdperk), toen België het examen van de toetreding tot de Europese muntunie moest halen. Iets dat enkel mogelijk was door het begrotingstekort richting 3 procent van het bbp te duwen en de overheidsschuld te doen dalen tot 60 procent van het bbp. In die periode werd het structurele begrotingstekort met 9 procent van het bbp verminderd.

Na 2011 volgde een derde consolidatieperiode. Toen moesten de economische gevolgen van de financiële crisis en de Grote Recessie worden opgevangen. Het begrotingssaldo verbeterde met 0,9 procent van het bbp tussen 2011 en 2014. Dat waren de jaren van de tripartite-regering onder leiding van PS'er Elio Di Rupo. Volgens de Nationale Bank zou een verdere sanering van de overheidsfinanciën oplopen tot 1,8 procent van het bbp voor de hele periode 2011-2017. Doel was altijd geweest om tegen 2018 een structureel begrotingsoverschot te bereiken, om op termijn de kosten van de vergrijzing te kunnen betalen. Dat lijkt voorlopig niet aan de orde. In 2017 zal het begrotingstekort aan het einde van het jaar in het beste geval afklokken op 1,7 procent van het bbp. Ondertussen is zoals reeds vermeld duidelijk dat de regering-Michel het begrotingsevenwicht tot na 2019 heeft uitgesteld.

Nochtans moest een snel begrotingsevenwicht de doelstelling zijn van die regering. Volgens de Nationale Bank moest de regering-Michel van de legislatuur 2014-2019 gebruikmaken om het primair saldo op te trekken naar 3,8 procent van het bbp of 14,4 miljard euro. Daarvoor zou gecumuleerd elk jaar 0,75 procent van het bbp (meer dan 3 miljard euro) bespaard moeten worden.

Dat is een noodzaak, want de Nationale Bank berekende dat de stijgende pensioenkosten en gezondheidsuitgaven het primair saldo doen dalen tot 0,2 procent in 2050. De regering-Michel zou dus een budgettaire buffer kunnen aanleggen van 3,6 procent van het bbp. Daarmee zouden de meerkosten van de vergrijzing, die tegen 2050 4,8 procent van het bbp bedragen, voor drie kwart zijn opgevangen.

Die doelstelling zal wellicht niet gehaald worden. Na één helft van de legislatuur schommelt het primair saldo nog altijd rond de 0 procent. De kans is klein dat de regering plots zal beslissen om dermate te bezuinigen dat het primair saldo effectief verschillende miljarden bedraagt. Ook onder de regering-Michel blijkt de sanering van de overheidsfinanciën ijdele hoop te zijn.

De staatskas gezond maken: het lukt maar niet. Hoe komt dat? Waarom is het altijd zo moeilijk geweest om de overheidsfinanciën onder controle te krijgen? Dit boek wil op die vraag een antwoord formuleren. Er is om te beginnen het zuiver politieke verhaal. Beleidsmakers durven niet of te weinig te zeggen aan hun achterban dat er nu eenmaal pijnlijke maatregelen nodig zijn. Maatregelen die financiële inspanningen eisen waarvan de toekomstige generaties de vruchten zullen plukken. Politici denken doorgaans aan de eerstvolgende verkiezingen en niet verder. Dat leidt tot een soort van pleinvrees. Politici durven het niet aan tegen de kiezer in te gaan en voeren dan ook een begrotingsbeleid dat contraproductief is.

De juiste aanpak is nochtans eenvoudig: het is het verhaal van de krekel en de mier. In economisch goede tijden (de zomer) moet gewerkt en gespaard worden om tegenslagen in economisch slechte tijden (de winter) tegen te gaan. Voor de overheidsfinanciën betekent dit dat een hoogconjunctuur gebruikt moet worden om buffers aan te leggen. Dat is op zich niet moeilijk. Er komen immers meer fiscale inkomsten binnen, want er zijn meer mensen aan het werk. Bovendien betalen die ook meer sociale bijdragen op hun loon, wat de sociale zekerheidskassen spijs. In zo'n periode kan je dus ook besparen. Wanneer het dan weer slechter gaat, wanneer de belastinginkomsten en sociale inkomsten dalen, moet men niet overgaan tot besparen. Veel politici bezondigen zich echter aan het negeren van een aantal basisregels uit de economie.

Het is ook zo dat er aanvankelijk – en daarmee bedoel ik een goede twintig jaar geleden – verschillende manieren waren om de overheidsfinanciën op het juiste spoor te krijgen. Er stonden verschillende deuren open naar de sanering van de begroting. Regeringen konden in die tijd nog belastingen verhogen. Ondertussen is die deur door de hoge belastingdruk dicht. In bepaalde periodes werd ook gekozen voor de verkoop van overheidseigendommen. Ook dat behoort tot het verleden. De Europese Commissie kijkt streng toe op de manier waarop landen hun begrotingsbeleid voeren. De verkoop van overheidseigendommen ziet ze als een flauwe en vooral gemakkelijke truc om de rekeningen te doen kloppen. Eigenlijk is de enige deur die nog openstaat voor een sanering van de publieke financiën het doen dalen van de overheidsuitgaven. Die piste is in het verleden te weinig bewandeld. De regering-Michel probeerde die weg in te slaan, maar heeft het daar niet gemakkelijk mee omdat een daling van de uitgaven ook op een aantal grenzen botst. Het zogenaamde laaghangende fruit, de gemakkelijke saneringen of besparingen, onder andere in justitie en het over-

heidsapparaat, zijn al voor een deel doorgevoerd. Rest nog de sociale zekerheid. Maar dat is lange tijd een taboe geweest, zoals uit dit boek zal blijken. De besparingen in de sociale zekerheid hebben veel weg van de processie van Echternach.

De manier waarop het begrotingsbeleid gevoerd wordt, doet de indruk ontstaan dat er eigenlijk geen fundamenteel verschil is tussen de regeringen die zich van deze taak hebben proberen te kwijten. De beleidskeuzes verschilden soms – de ene ging voor belastingen, de andere voor minder uitgaven – maar uiteindelijk bleek de uitdaging te zwaar en werden de doelstellingen niet gehaald.

Toch zou het verkeerd zijn alle politici en alle regeringen over één kam te scheren. Uit dit boek zal blijken dat er ook sprake was van persoonlijke accenten in een nochtans zeer technische materie als het begrotingsbeleid. Het zijn vaak de politici zelf die het beleid in deze of gene richting gestuurd hebben. Uit ideologische overwegingen, zoals Jean-Luc Dehaene die als CVP'er met een achtergrond in de arbeidersbeweging ACW graag koos voor extra belastingen. Door een obsessie voor het eigen imago, zoals Guy Verhofstadt (VLD) die koste wat het kost wou uitpakken met een begrotingsevenwicht, ook al moesten daar de meest absurde en ook onverantwoorde boekhoudkundige trucs voor worden gebruikt. Door persoonlijkheidskenmerken, zoals een Herman Van Rompuy (CD&V) die van nature behoedzaam te werk wou gaan.

Soms speelt een gebrekkige kennis of de afwezigheid van voeling met het bedrijfsleven mee, zoals het geval was met Elio Di Rupo (PS) die niet begreep dat een steeds oplopend overheidsbeslag nefast is voor de economie. Een ander voorbeeld is de minister van Financiën Johan Van Overtveldt (N-VA) die het logisch vindt om academische kennis en expertise in de beleidspraktijk om te zetten. We zullen zien dat hij in het begrotingsbeleid de kans ziet om het model van de aanbodeconomie in

de praktijk toe te passen. Ook zal blijken dat er aan Franstalige kant, en zeker bij de PS, een strategie bestaat om het begrotingsbeleid te gebruiken om de eigen achterban en regio financieel te plezieren. Tot de Belgische koe is uitgemolken. Aan het eigen publiek wordt het niet gezegd, maar in Waalse PS-kringen heeft men 'het Belgisch feit' al opgegeven. Bij de Franstalige socialisten leeft de overtuiging dat België verder uiteen zal vallen.

Dit relaas over de manier waarop men geprobeerd heeft de financiële putten van België te dempen is dan ook een verhaal van personen en minder van wat men 'sociaaleconomische structuren' noemt. Ook al is een kleine, open economie als de Belgische sterk afhankelijk van omgevingsfactoren, leidinggevende personen hebben wel degelijk een invloed op de manier waarop men de staatshuishouding op orde probeert te krijgen.

Dit verhaal begint in de jaren tachtig, toen België de zieke man van Europa was en de regering net niet onder curatele van het IMF werd geplaatst. Onder andere onder druk van grote buur Duitsland moeten de regeringen-Martens zware saneringen doorvoeren, waarvan de devaluatie van de Belgische frank een onvermijdelijk onderdeel is (hoofdstuk 1 en 2). Daarna volgt een analyse van de Dehaene-periode. Die begint niet met zijn premierschap in 1992, maar eigenlijk al in 1988 wanneer de Vilvoordenaar Jean-Luc Dehaene vicepremier is onder eerste minister Wilfried Martens, maar de eigenlijke baas in de regering. Het harde besparingsbeleid wordt dan opgegeven en de sanering zal vooral gebeuren via nieuwe belastingen. Jean-Luc Dehaene en zijn ministers bouwen op dat moment wel een aardige buffer op om op termijn de kosten van de vergrijzing op te vangen (hoofdstuk 3). Na de eeuwwisseling smelt die buffer als sneeuw voor de zon. Een van de verantwoordelijken daarvoor is de nochtans alom geprezen toenmalige minister van Sociale Zaken in de eerste regering-Verhofstadt, de Vlaamse socialist Frank Vandenbroucke (hoofdstuk 4).

Om de overheidsfinanciën op koers te houden wordt onder Paars gekozen voor de weg van de minste weerstand. Trucs zoals het Zilverfonds, het aanboren van pensioenfondsen van staatsbedrijven of het verkopen van overheidsgebouwen zijn nodig om de begroting te redden (hoofdstuk 5 en 6). Lange politieke crisissen na 2007 en de impact van de financiële crisis van 2008-2009 zorgen ervoor dat de staatsfinanciën opnieuw totaal ontsporen. Onder de premiers Yves Leterme en Herman Van Rompuy wordt vooral 'op de winkel gelet' (hoofdstuk 7). De regering-Di Rupo kiest in 2011-2014 opnieuw voor het saneringspad, zij het via extra of hogere belastingen (hoofdstuk 8). De regering-Michel probeert daarna de tanker te keren, maar dat gaat zeer moeilijk. Meer dan eens grijpt de regering naar gemakkelijksoplossingen om de begroting te saneren. Die hebben veel weg van een afgezwakte kopie van de paarse begrotingstrucs (hoofdstuk 9).

Ten slotte is er aandacht voor de impact van de verschillende staatshervormingen op de evolutie van de publieke financiën. Door het almaar grotere gewicht van de deelstaten in het beheer van de staatskas hebben ook zij een rol te vervullen. Maar het onvolwassen financieel federalisme legt een bom onder de Belgische overheidsfinanciën en bedreigt op termijn zelfs het voortbestaan van de Belgische staat (hoofdstuk 10). Of hoe de communautaire verhoudingen en spanningen in België in werkelijk élk dossier opduiken.

Hoofdstuk 1

De waarschuwing van een boze Duitser

'Wie visioenen krijgt, moet naar de dokter.' Het is een van de vele oneliners van de voormalige Duitse bondskanselier Helmut Schmidt. De in 2015 overleden kettingrokende inwoner van Hamburg ('een Hanzeaat' zoals hij zelf graag genoemd werd) was socialist, of beter gezegd sociaaldemocraat, maar zijn *bon mots* over te enthousiaste en soms utopisch denkende politici waren atypisch voor iemand van de linkerkzijde. Schmidt bleef pleiten voor realistische dadendrang, niet voor allerlei grote evoluties, of het nu op politiek, cultureel of sociaaleconomisch vlak was.

Wanneer men anno 2017 spreekt over grote Duitse naoorlogse politici, dan vallen vaak de namen van Konrad Adenauer en Helmut Kohl. Ook die van Angela Merkel, al is dat sinds de vluchtelingencrisis van 2015-2016 niet meer zo evident. Helmut Schmidt, bondskanselier van West-Duitsland tussen 1974 en 1982, hoort blijkbaar niet altijd in dat rijtje thuis. Onterecht. Waar de andere genoemde politici een duidelijke stempel gedrukt hebben op Duitsland én Europa, is dat voor Schmidt minder het geval. Tenminste, het was minder zichtbaar.